

Wrap-up

N.a.v. presentatie tijdens
bestuursvergadering RGA
07-06-2019

Inhoud

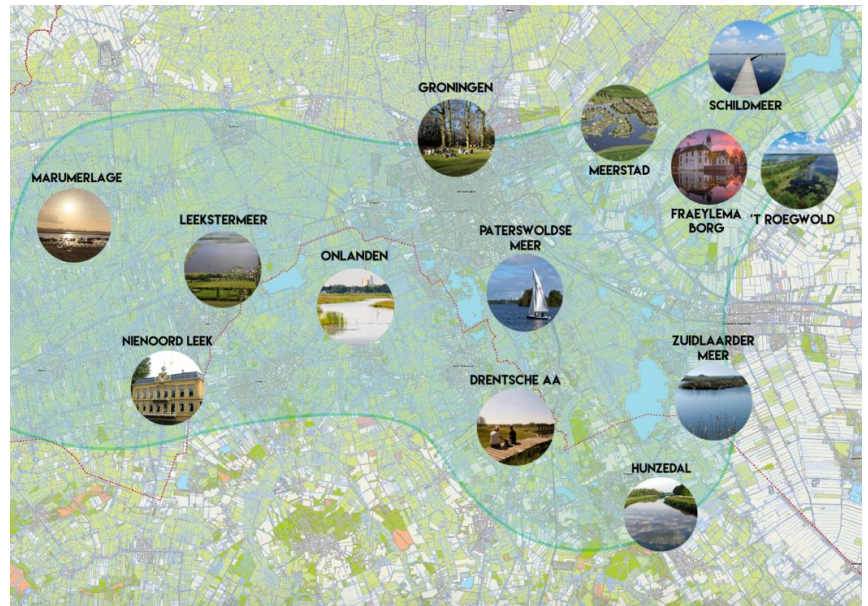
GROENINGEN...	2
Waarden verwaarden.....	2
Het eerste jaar	2
Innovatiewerkplaats	2
Acties & evenementen	3
Regionetwerk.....	3
Verbinding tussen stad en platteland.....	4
Duurzaam coöperatief businessmodel.....	4
Korte conclusies na fase I	4
Vooruitkijk naar fase II	5
Welke stappen willen we gaan zetten?	5
Internationalisering.....	6
What is the problem?	6
The solutions lays right under our noses.....	7
What is to be done?	7
What area are we talking about?	7
What outputs are we aiming at?	7
How to realise the process?	8

GROENINGEN...

... dat is de natuurlijke achtertuin van de stad. Het is een van de meest hoogwaardige ecologische gebieden van Nederland. Het is de laagveengordel die zich uitstrekt vanaf de Grote Markt en de zuidelijke stadswijken, richting de Marumerlage, het Leekstermeer, de Onlanden, het Paterswoldsemeer, het Zuidlaardermeer, het Roegwold en het Schildmeer – zeven prachtige meren, schitterende veenweidegebieden, open landerijen en geweldige beekdalen.

Naast prachtige natuur en cultuur biedt het ook nieuwe kansen, bijvoorbeeld voor verantwoord en duurzaam ondernemerschap, rond hoogwaardige producten en processen in de biobased en circulaire economie.

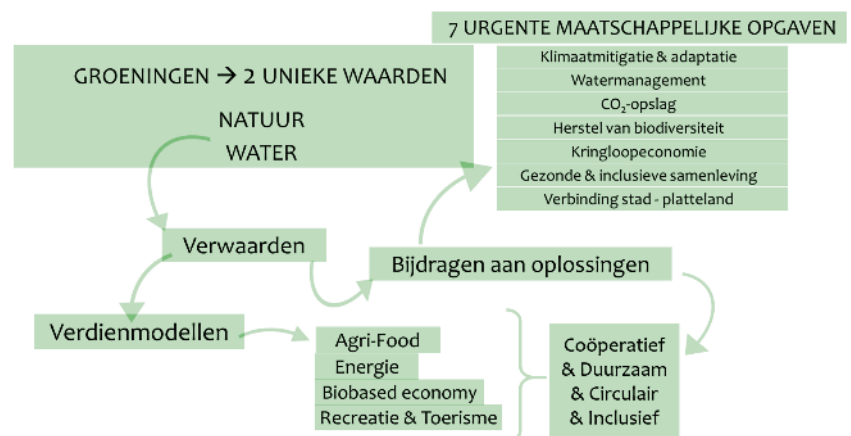
Waarden verwaarden

Het vertrekpunt van GROENINGEN zijn de twee unieke waarden van het gebied: natuur en water.

Als het je lukt deze te verwaarden kan je bijdragen aan oplossingen voor de 7 meest urgente maatschappelijke opgaven:

- Klimaatmitigatie & adaptatie
- Watermanagement
- CO₂-opslag
- Herstel van biodiversiteit
- Kringlooeconomie
- Gezonde & inclusieve samenleving
- Verbinding tussen stad en platteland

De verwaarding is mogelijk door innovatieve business- en verdienmodellen te vinden, voor de thema's die bij GROENINGEN horen: agrifood, energie, biobased economy en recreatie & toerisme (inclusief concept voor sport en gezondheid). Dit alles wordt opgezet en uitgevoerd in een coöperatieve, duurzame, circulaire en inclusieve aanpak.

Het eerste jaar

Tussen februari 2018 – april 2019 werd de eerste fase van het programma uitgevoerd. Centraal stond het bouwen van een intersectoraal netwerk; de GROENINGEN-community. Het projectteam had de opgave gekregen een bewustwordings- en participatieproces te straten. GROENINGEN moest op de kaart gezet worden. Daarvoor zij drie maatregelen ontwikkeld en uitgevoerd:

- Creëren van kennis en bewustzijn over GROENINGEN
- Entameren van participatieproces om deel te nemen aan de GROENINGEN-community
- Operationaliseren van Innovatiewerkplaats Groenningen, van waaruit projecten en evenementen werden voorbereid

Als bonus werd ook een begin gemaakt met de ontwikkeling van een duurzaam businessmodel.

Innovatiewerkplaats

- De eerste periode van februari tot september 2018 stond in het teken van communicatie en marketing:
Studenten ontwikkelden communicatiemiddelen en voerden een marketing- en doelgroepenonderzoek uit. Dit leverde als resultaat een website, huisstijl, video's, mogelijkheden voor podcasts etc.

- In de tweede periode van september 2018 tot februari 2019 werd gewerkt aan de innovatie-agenda voor GROENINGEN. Dit gebeurde o.a. door
 - Businessmodellen in verwaardingsketen gras
 - Onderzoek naar kansen via omgevingswet, met koppeling aan burgerparticipatie en samenwerking tussen gemeenten
 - Ontwerpopgaven landschapselementen; casussen bij Roegwold en Stadspark
 - Verbinding van waterstromen
 - Ondernemersscan op dorpsniveau
- De laatste periode begon in februari 2019 en duurt nog tot het einde van het semester. In deze tijd werkten en werken de studenten aan een ondernemend en coöperatief netwerk voor GROENINGEN, o.a. door:
 - Gebiedsontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier
 - Netwerkanalyse
 - Ondernemerskaart
 - Uitwerking toeristische routes Midden-Groningen
 - Vernieuwende sportconcepten
 - Ontwikkeling CO2 opslag

Acties & evenementen

Oktober 2018 – Brainstorm met stakeholders: Tijdens de sessies werden de focusthema's bepaald: biodiversiteit, waterberging, voedselketens, toerisme & recreatie, coöperatie & sociale cohesie, bereikbaarheid. Daarnaast werd een eerste groslijst met mogelijke projecten samengesteld. Deze pasten weliswaar onder de koepel van GROENINGEN, maar ze gaven wel een wat versnipperd beeld en waren veelal beredeneerd vanuit 'eigen belang'; d.w.z. dat ze niet voldoende bijdroegen aan een strategisch programmatische opzet van GROENINGEN.

November 2018 – Workshop op Let's Gro: het thema was 'klimaatadaptatie'. Studenten Noorderpoort (2e jaars) kregen een gastcollege vanuit het Lectoraat Ruimtelijke transformaties: water. Vervolgens maakten zij ontwerpen voor 'De Groene Binnenstad'. Dit leidde tot gedachtevorming over de waarde en het effect van groen in de binnenstad. Studenten gingen met andere ogen naar de binnenstad kijken en scherpten hun bewustzijn voor het ontbreken van doorgaande groene structuren.

November 2018 – ManiFestival: circa 200 studenten vanuit tien verschillende opleidingen gingen aan het werk aan innovatieve vraagstukken uit het netwerk. Vier dagen lang gingen zij op onderzoek in het gebied om aan den lijve de 3 b's van 'beleven, beschermen en benutten' te ondervinden. De laatste dag kwamen circa 300 deelnemers bij elkaar op de Manifestatiedag met veel uiteenlopende en inspirerende verhalen en speeches in een losse informele sfeer. Er namen ook veel spelers uit de regio deel, waarvan er velen 'een boompje planten' als bewijs voor hun betrokkenheid bij de GROENINGEN-community.

Februari 2019 – Atelier & Netwerkcafé: studenten presenteerden hun resultaten. Aansluitend vond er een brainstorm plaats over de doelen voor 'water', 'grondstoffen' en 'bezoekers'. Ook hiervoor geldt dat de uitkomsten sterk waren gekleurd door het eigen perspectief van de deelnemers en hun organisaties en derhalve nog niet substantieel bijdroegen aan een strategisch programmatische opzet van GROENINGEN. Hiervoor moeten in fase II nog veel bilaterale en collectieve gesprekken worden gevoerd.

Regionetwerk

In het eerste jaar is een uitgebreid netwerk gebouwd, bestaande uit individuele actoren en organisaties die hebben aangegeven bij de toekomstige inrichting en vormgeving van GROENINGEN betrokken te willen zijn:

Ondernemers

- Collectief Midden Groningen
- ANWB
- Ondernemend Haren
- Ondernemerskring MG
- KNN Advies
- OCECO Advies
- Golazo (sportevents)
- Gebiedscoöperatie Westerkwartier
- Carlo Ensing Admin.
- Boer & Natuur
- THRIVE Institute
- RoutebureauCoöperatie Steendam
- Ikonderneemhet.nl
- Broedplaats De Campagne
- Watersportverbond
- Connect Groningen
- Boerema & Van Den Brink
- Arthuurs Routeverhalen
- Makelaar Schouten & Van Der Giezen
- Restaurant de 3 Provinciën
- De Fraeylemaborg
- Groepsaccommodatie De Zwerfsteen
- Stichting Belevenscollectief

Maatschappelijke organisaties

- Staatsbosbeheer
- Groninger Landschap
- Natuurmonumenten
- IVN
- NMF
- Landschapsbeheer Gr. Huis voor de Sport
- Healthy Ageing Network NN
- Albertus Magnus
- St. Beateniscongrege Drenthe
- St. Maatschappij en Onderneming
- De Kracht van Groningen
- Routebureau Groningen
- Marketing Drenthe

Onderwijs & onderzoek

- Hanzehogeschool lectoraten:
 - Duurzaam Coöperatief Ondernemen
 - Marketing
 - Ruimtelijke Transitie Water
 - Energietransitie
 - Biobased Economy
- Hanzehogeschool Kenniscentra
 - Ondernemerschap
- KC Landschap (RUG)
- Van Hall Larenstein
- Kennislab BIOR Noord

Overheidsorganisaties

- Gemeenten:
 - Groningen
 - Midden - Groningen
 - Noordenveld
 - Tynaarlo
 - Westerkwartier
- Waterschappen
 - Hunze en Aa's
 - Noorderzijlvest
- Meerschapp Paterswoldsemeer
- Marketing MG
- Marketing Groningen

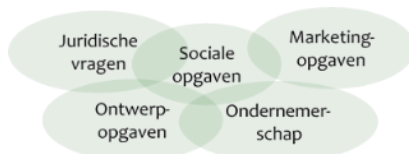
Verbinding tussen stad en platteland

We hebben deze verbinding uitgewerkt aan de hand van een 'stroomconcept'. De stad-land verbinding berust op drie stromen die niet los van elkaar staan:

- Water, met zijn betekenis voor klimaat, natuurontwikkeling, biodiversiteit en CO₂-reductie,
- Grondstoffen, met kansen voor natuurmaaisel, nieuwe teelten en evt. ook natte teelten en voor producten in de regionale voedselketen
- Bezoekers, als drager voor recreatie & toerisme, sport en gezondheid.

Voor elke 'stroom' zijn onderzoeksvragen uit de volgende categorieën relevant, die voor een deel ook weer onderling raakvlakken hebben:

En elke stroom staat voor een of meer opgaven en kansen die voor het hele stedelijk veld Groningen van belang zijn:

- ✓ Voorkomen van overstromingen
- ✓ Schoon drinkwater
- ✓ Toename CO₂ vastlegging
- ✓ Stijging biodiversiteit
- ✓ Toename toerisme en recreatiemogelijkheden
- ✓ Spreiding en diversiteit toeristische en recreatieve activiteiten
- ✓ Stijging van positieve gezondheid
- ✓ Kansen voor start-ups
- ✓ Toename voed-ondernemingen
- ✓ Nieuwe mogelijkheden voor bestaande ondernemingen

Duurzaam coöperatief businessmodel

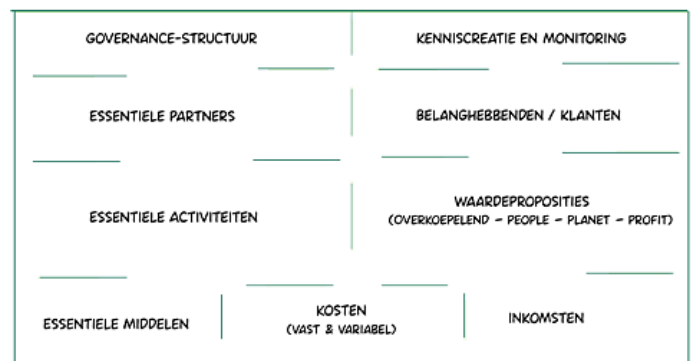
Een onvoorziene activiteit bestond uit het ontwerp voor een duurzaam businessmodel voor GROENINGEN. Het is een doorontwikkeling van het bekende 'businessmodel canvas' van Osterwalder en Pigneur, met zijn 9 bouwstenen in de vier hoofdcategoryën voor een levensvatbare onderneming.

Een van de economiestudenten in de Innovatiewerkplaats had al eerder dit model veranderd om het bruikbaar te maken voor een duurzaam bedrijf. Hiervoor voegde hij de duurzaamheidscategoryën people – planet en profit toe aan de bepaling van de waardepropositie: hoe houdt j als ondernemer rekening aan deze categorieën, of hoe voeg je hier extra waarde aan toe?

In navolging van dit duurzame model hebben wij het model verder aangevuld en deels ook vereenvoudigd. Aangevuld in die zin dat we naast de triple bottom line people – planet – profit ook speciale aandacht schenken aan coöperatieve

governance, kenniscreatie en monitoring als onderdeel van het businessmodel. De vereenvoudiging zit in het feit dat we een paar categorieën hebben geschrapt die voor GROENINGEN niet van doorslaggevend belang zijn: klantsegmenten, klantenrelaties en klantenkanalen. De categorie klanten hebben we hernoemd in belanghebbenden en klanten en de lijnen tussen de bouwstenen hebben we onderbroken om beter duidelijk te maken dat de bouwstenen onderling van elkaar afhankelijk zijn. In de waardepropositie hebben we een onderverdeling in 'overkoepelend', 'people', 'planet' en 'profit' aangebracht.

Na deze eerste opzet willen we het model als opmaat van fase II invullen en specificeren, zowel voor de IS-situatie bij de start van fase II, als ook voor de SOLL-situatie waar we naar toe willen werken.

Korte conclusies na fase I

- ➔ GROENINGEN staat voor wisselwerking tussen de bruisende stad en het landschap van en voor fijnproevers
- ➔ GROENINGEN combineert een groot aantal bestaande sterke plekken in het gebied (natuurlijk en cultureel) en verbindt deze met nieuwe sterke plekken van de toekomst: Roegwold, Marumerlage.
- ➔ GROENINGEN is de nieuwe alliantie voor een landschap in wording
- ➔ GROENINGEN is een unieke voedingsbodem voor innovatieve projecten in de sectoren biobased economy, agri-food, energie, toerisme & recreatie, ➔ altijd integraal, en altijd in wisselwerking en synergie.

- ➔ Als hoofddoel komt na fase I naar voren dat GROENINGEN zal ontwikkelen tot klimaatpositieve regio, door nieuwe vormen van waterbeheer, natuurbeheer en CO₂ – reductie
- ➔ De programmalijnen zijn agrifood, biobased economy, energie en recreatie & toerisme (incl. sport en gezondheid)
- ➔ De criteria voor alle onderzoeken, acties, projecten en opdrachten zijn: circulair – duurzaam – coöperatief. Dat wil zeggen dat je bij elke actie moet aangeven hoe je aan deze criteria tegemoetkomt of hoe je ermee omgaat.
- ➔ Op die manier draag je bij aan het ontstaan van een stevig innovatie-ecosysteem
- ➔ Dit ecosysteem vormt op zijn beurt de drager voor de klimaatpositieve regio

people → inclusiviteit
 planet → biodiversiteit & waterbeheer
 profit → ondernemerschap

Vooruitkijk naar fase II Formaliseren – consolideren – doorontwikkelen

Welke stappen willen we gaan zetten?

Agenda en werkprogramma ontwikkelen en vaststellen

De leidende thema op de agenda zijn in fase I al bepaald. Maar de ambities, belangen, kennisvragen, eigen inbreng en verwachte output van de key partners en andere belanghebbenden zijn nog niet gedefinieerd.

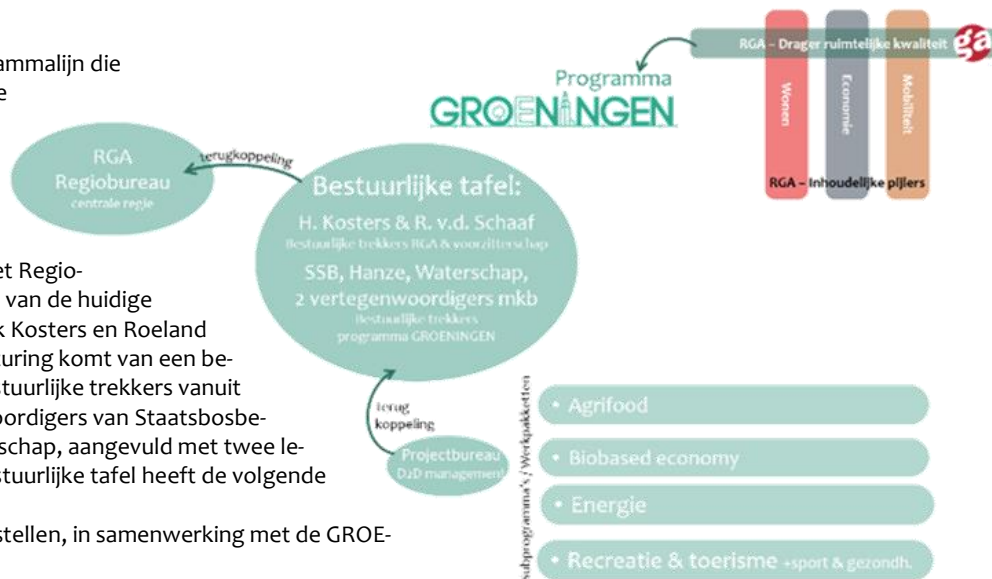
Daarvoor gaan we een iteratief dialogisch proces opzetten met de relevante actoren. Aan de hand daarvan gaan we de 'IST' en 'SOLL' posities voor deze parameters in kaart brengen:

- Innovatie- en transitieambities
- Belangen
- Kennis- en innovatievragen
- Brengen en halen

Dit gebeurt in bilaterale dialogen en in gedeelde workshops

Governancemodel uitwerken

- GROENINGEN is een RGA-programmalijn die valt onder de drager 'Ruimtelijke kwaliteit' van de RGA, een doorsnijdende pijler van de drie themapijlers 'Wonen', 'Mobiliteit' en 'Economie'.
- De centrale regie van het programma GROENINGEN ligt bij het Regiobureau, onder bestuurlijke regie van de huidige twee bestuurlijke trekkers: Henk Kusters en Roeland van der Schaaf. De directe aansturing komt van een bestuurlijke tafel, met de twee bestuurlijke trekkers vanuit RGA en bestuurlijke vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Hanze Hogeschool, Waterschap, aangevuld met twee leden uit het bedrijfsleven. De bestuurlijke tafel heeft de volgende verantwoordelijkheden:
 - Uitvoeringsprogramma opstellen, in samenwerking met de GROENINGEN-community
 - Uitvoering coördineren, monitoren en evalueren
 - Samenwerking en resultaten bewaken
 - Integraliteit tussen RGA-speerpunten bewaken
 - Terugkoppeling aan het regiobureau
 - Financiële verantwoording
- De rol van RGA is het bij elkaar brengen van partijen, de penvoering (opstellen notities, besluitvoorstellen, ed.) en het coördineren van fonds- en subsidieverweving
- Voor de uitvoering van het programma wordt een projectbureau gevormd dat verantwoordelijk is voor het day-to-day management.
- De diverse programmalijnen van GROENINGEN hebben elk een programmatrekker en fungeren daarmee als werkpakketten met verschillende projecten. Aan de hand van de definiëring van de projecten in het programma worden werkgroepen in het leven geroepen voor de duur van het project.

Laaghangend fruit plukken voor nieuwe businessmodel(len)

Passend in het kader van het topsectorenbeleid en het missiegedreven innovatiebeleid op nationaal en Europees niveau kunnen we gaan starten met de volgende innovatieprojecten:

1. Watercorridors: ontwikkeld door Bioclear Earth, is gericht op de verwijdering van overtollige nutriënten (stikstof en fosfor) en gewasbeschermingsmiddelen. Daardoor wordt de kwaliteit van oppervlaktewater verbeterd. Daarvoor wordt een gebied op een bepaalde manier ingericht die interactie tussen bodem en water mogelijk maakt. Micro-organismen (zoals bacteriën en schimmels) verwijderen de ongewenste nutriënten. In het gebied is het mogelijk verschillende activiteiten samen te brengen, bijvoorbeeld natuur, productie van biomassa, paludicultuur (teelten in een natte omgeving) en waterberging.
2. Groenbemesters: een procédé waarin je optimaal gebruik maakt van groenbemesters om de bodemkwaliteit, chemisch, fysisch en biologisch (!) op peil te houden of te verbeteren. In een project zouden de volgende vragen aan bod kunnen komen:
 - Welke gewassen kunnen worden ingezet als groenbemester?
 - Wat is het ideale zaaimoment?
 - Kunnen we deze gewassen ook verwaarden?
 - Wat zijn de effecten van een goede groenbemester op uitspoeling van nutriënten?
 - Wat is het effect van een goede groenbemester op het bodemleven?
3. Inventarisatiestudie biomassaströmen: In dit project gaan we na welke biomassaströmen in het Groeningen gebied beschikbaar zijn, in welke hoeveelheden ze er zijn en wat de mogelijke verwaardingsroutes van deze strömen zijn.

Voor deze projecten
werken we samen met

Vanwege hun expertise in o.a. duurzaam waterbeheer en grondwaterkwaliteit, circulaire economie, bio-energie, bodemgezondheid en biologische bodemreiniging.

Samenwerking formaliseren, verstevigen en doorontwikkelen

Doorlopend, in strategisch, programmatisch, inhoudelijk en juridisch opzicht.

Internationalisering

Met het oog op grensoverschrijdende samenwerking onderstaand een Engelstalige samenvatting.

Climate positivity represents an exciting ambition. Instead of just limiting their negative carbon impact or even aiming for carbon zero, businesses, civil society and governments can look to maximize their climate impact by becoming carbon positive. There are diverse ways that this can be done – many of which will have exciting positive outcomes and provide potential new business opportunities.

Do you want to contribute to a better climate? Are you interested in wetlands, their restoration and utilisation? And do you also want to learn more about the interaction between wetlands, environmental quality issues (soil, water, atmosphere) and new earnings models?

The GROENINGEN programme is developed to find out how.

What is the problem?

Global climate change already has observable effects on the environment: more frequent wildfires, longer periods of drought in some regions, associated with an increase in the number, duration and intensity of rain and storms. In other tropical storms. As problems will keep accumulating, the race is on to develop climate-smart solutions.

In fact, one such solution exists right under our noses: wetlands, including peatlands, fens and bogs. Found in almost every country of the world, peat and wetlands are constantly working to keep climate change at bay and help us cope with its consequences.

However: Over the centuries, peatland has been drained for agriculture, and quarried or ‘cut’ for use as a fuel and as a substrate. The peat soil dried up and organic matter, exposed to the air, has been oxidized over the years. As a result, tens of centimeters have disappeared from the upper layer. Next to this, other human activities, such as agricultural activities, dike construction, etc., have also lowered the groundwater level and caused more peat land was exposed to the air.

This process has caused a range of negative effects. One has to bear in mind that soil plays an essential role in many processes, and not in the last place in the carbon cycle. The total carbon content in the soil is twice as large as the amount of carbon in the atmosphere. Much of this carbon is stored in peat soils. Small changes in this stock can therefore have a huge influence on the CO₂ emissions. Avoiding emissions from peat lands in the Netherlands - now over 4Mton CO₂ per year – will have a huge climate mitigation potential.

As a matter of fact, we are sitting on a ticking time bomb that cannot be underestimated. The more if you consider that contribute to climate change adaptation as well. Healthy wetlands act like gigantic sponges, soaking up excess water that they will release during droughts. Just the sort of large-scale buffer we need as more erratic weather is kicking in due to climate change.

The solutions lays right under our noses

Wetlands play an essential role in climate change mitigation – through carbon storage – as well as in climate change adaption – through water retention and disposal. Yet another key function of wetlands is their capacity to act as natural filters purifying lots of water flowing through them. And finally, they provide excellent habitat for many less common species and thus they contribute to restoring biodiversity and – in the end – our health and wellbeing.

Managed with purpose and foresight, wetlands can do lots of good for us. Managed the wrong way, they are a huge climate bomb waiting to go off and release its immense carbon stocks.

What is to be done?

It is up to us:

1

We keep draining and destroying our wetlands. This will leach the embedded carbon, harm wildlife and intensify the potential impact of climate change.

2

We take advantage of the diverse wetlands' potential by introducing major changes in the management of the wetland areas.

In the GROENINGEN-programme we decided for option 2. This means rewetting of degraded wetlands to prevent further carbon release, to provide water retention and storage and at least partly restore their ecosystem functions. As restoration is costly you also must give priority to creating new earnings models providing an economic foundation, the more because many drained wetlands are still in use for traditional agriculture. This is why under the GROENINGEN programme project a well-balanced set of measures is developed, applied and researched.

These measures include

1. Paludiculture methods are researched and promoted. Paludiculture (from Latin ‘palus’, meaning swamp or marsh) refers to growing and harvesting wetland plants. Such crops are needed, since after rewetting, the cultivation of flood tolerant plant species can prevent excess of nutrients and finally death of animal life. At the same time, it provides an alternative product for farmers. Thus, the primary purpose of paludiculture is the preservation and restoration of wetlands, while simultaneously utilizing the produced crops.
2. Tourism and leisure industry, in combination with health and sports are supported, developed and strengthened, in order to create new regional markets on the urban – rural axis and take advantage of the natural and cultural values. Thus, a second solid economic branch connected to health, cultural, recreational and sports activities can build the foundation for wetlands restoration.

What area are we talking about?

At the Dutch side, GROENINGEN is the natural backyard of the city of Groningen. It is one of the high quality ecological areas in the Netherlands. It is a fen belt that stretches from the western territories of Marumerlage and the Leekstermeer, towards the southern parts at Onlanden, the Paterswoldsemeer, the Zuidlaardermeer and finally to the eastern area of Roegwold and the Schildmeer. There are seven beautiful lakes, beautiful peat meadow areas, open farmlands and fantastic stream valleys. By its nature, this scenery is not limited to the Netherlands but stretches to the neighbour regions in the North of Germany as well.

What outputs are we aiming at?

GROENINGEN will raise, encourage and facilitate multi-stakeholder cooperation and collective action for effective land management and ecosystem rehabilitation in the programme area. This leads to increase in climate resilience, a reduction in the risk of CO₂ emission, local flooding and droughts, and improvements in water quality and biodiversity.

This will lead to the establishment of joint measures which address climate change and biodiversity loss and in an integrated manner to fully exploit co-benefits and avoid ecosystem feedback issues that could accelerate global warming.

The output are:

- A measurable reduction in the risk of soil erosion and local flooding, improvements in water quality, drought resilience and biodiversity at a farm-scale. This will be achieved through: new on-farm features that mitigate overland or in-channel flows by working with natural processes; realisation of the active use of private and public landscape to reduce flood risk and increase drought resilience;
- Demonstration / training events showing best practice in integrating the stewardship of land and water at a farm-scale, and practical guides on best practice, along with a 'self-assessment toolkit' that land managers can use to check what action is most appropriate for their enterprise and location;
- Redeveloping and new creation of tourism and leisure arrangements
- Developing new wetlands and water corps, resulting in new businesses and earnings models

How to realise the process?

To build momentum, create awareness for their ideas and accelerate the transfer of applied research and innovation results, the GROENINGEN partners are building a cooperative of engaged stakeholders within the quadruple helix (QH). These include partners from industry, research & education, government and civil society. The cooperative QH approach is grounded on the idea that innovation is the outcome of an interactive process, involving different spheres of actors, each contributing according to its 'institutional' function in society. Contribution to innovation is envisaged in terms of knowledge co-creation, sharing and transfer.